

TÜRÜK

2021, Yıl/Year: 9, Sayı/Issue: 24, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 01.03.2021

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 11.03.2021

Sayfa / Page: 222-224

Book Review and Evaluation / Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme

Yazar / Writer:

Dr. Özlem Öztok

MEB (Toki Şehit İsmail Tetik Anadolu Lisesi /Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni)

ozlemoztok7@gmail.com

**İbrahim Şahin, “TEHLİKELİ ESTETİK: EDEBİ METNİN ANLAMI ÜZERİNE”, Editör:
Deniz Depe, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2020, 395 s., ISBN: 978-605-2127-78-0**

Edebi eserlerin analizinde yaygın tutum muhteva ve şekil olarak eseri değerlendirmektir. Ancak muhtevaya ait incelemelerin çokluğu dikkate alındığında edebi metin incelemelerinde yapının ihmal edildiği görülmektedir. Edebiyatın ana malzemesi dildir. Muhtevanın estetik şekli dilde kendini belli eder. Dil metne estetik şeklini verirken okura da edebi hazza eşlik etme fırsatını sunar. Bu açıdan bakıldığında dil ve dilin inşasına yönelik çalışmaların literatürde yeteri kadar yer almadığı görülmektedir. Oysa dilin metne estetik yönden katkısının tespitine dair çalışmalar oldukça önemlidir.

Dil çok boyutludur ve her okurla birlikte yeni anlamlar üretmeye müsaittir. Bu nedenle dil çalışmaları yalnızca sözlük bilgisi, kelime ve tamlamaların tespiti olarak algılanmamalıdır. Onun metne katkısı; derin yapıda saklı anlamları ortaya çıkarmak, metni ve yazarı anlamaya yöneliktir. Aralık 2020’de okuruyla buluşan *Tehlikeli Estetik*,

edebi metinlere yaklaşımında dil, anlam ve estetik kavramları arasındaki ilişkiye odaklanması

bakımından bu açığa katkı sağlayan (edebi metin-dil ilişkisine yer veren yazıların yer aldığı) önemli bir kitap olarak ortaya çıkmaktadır.

Tehlikeli Estetik kitabı Ahmet Hamdi Tanpınar ile ilgili çalışmalarıyla bilinen İbrahim Şahin'in genelde son on yıla ait yazılarından oluşmakta ancak içerisinde daha eski yıllara ait olanlar da bulunmaktadır. Kitap; *Editör Notu* ve *Ön Söz* dışında *Şiir ve Şair*, *Roman ve Romancı*, *Edebiyatın Kıyısında*, *Dil ve Modernleşme* isimleriyle dört ana bölümden oluşmaktadır. Editör Dr. Deniz Depe'nin yaptığı bu sınıflandırmanın kitapta yer alan yazılar okunduğunda edebi metinlerdeki anlamın ortaya çıkması ve anlamın dil ile ilişkisine dayandığı görülmektedir. Başlıklara dikkat edildiğinde ise yazıların tasnifinin türler üzerinden yapıldığı göze çarpmaktadır.

Yahya Kemal'den İsmet Özel'e; Sabri Ülgener'den Erol Güngör'e fikir ve edebiyat dünyamızın farklı dönemlerinde yaşamış isimler yanında kültür hayatımızın birtakım meseleleri üzerinde de duran bu kitap yirmi yedi yazıdan oluşmaktadır. Şahin, üzerinde durduğu konuları değerlendirirken, bilhassa edebi metinler söz konusu olduğunda, dilin mistik ve seküler formlarına dikkat çekmektedir. Zaten eserin adı da, edebi dilin özneyi tehlikeli bir alana çektiğini ima etmektedir: *Tehlikeli Estetik*. Bu alışılmamış bağdaştırma İbrahim Şahin okurlarının aşına olduğu bir tamlamadır aslında. Çünkü bu ifade yazarın 2012 Mart ayında yayımladığı *Haz ve Günah: Bir Tanpınar Yorumu* kitabında da Tanpınar'ın eserlerinin arka planındaki estetik bilincin niteliğini tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Wittgenstein'in (2011: 47) "Dil düşünceyi örter" önermesinden yola çıkılırsa eğer tehlikeli estetiğin de sınırlarına yaklaşılmış olur. Çünkü yazarın bu kavramla belirtmek istediği imgesel dilin içerisinde estetiği ve hazzı taşıdığı andan itibaren anlamla arasına koyduğu boşluk ve boşluk sonrası anlamın kaybolması durumudur. Anlamın dilin estetik halinden geride kalması okura nasıl bir estetik zevk veriyorsa anlamın kaybolduğunu ya da kaybolmaya yakın olduğunu da gösteriyor demektir. Dolayısıyla yazar *Tehlikeli Estetik* kitabında toplanan yazılarıyla yolculuğun ana malzemesi olarak tanımladığı dilin (Şahin, 2020: 90) estetik ve bir o kadar da tehlikeli serüveninin peşine düşmüş; Tanzimat'tan günümüze yakın dönemlere kadar dilin edebi metinlerdeki işlevini sorgulamıştır. Özellikle kitabın son bölümü olan *Dil ve Modernleşme*'de dilde Tanzimat öncesi başlayan değişimi ele alan yazılar bulunmaktadır. On yedinci yüzyıla birlikte başlayan değişimin yaklaşık iki yüzyıl sonra kendini göstermesi ve bu sürecin Tanzimat'a denk gelmesi tesadüfi değildir. Tanzimat dildeki bu değişimde bir sonuçtur (Şahin, 2020: 360). Nedim'le birlikte dildeki sekülerleşmenin belirgin bir biçimde ortaya çıkması; dil, düşünce ve medeniyet ilişkisini açıkça belli eder. Sonraki senelerde de devam eden bu *dil arayışı*, kitabın birinci bölümü olan *Şiir ve Şair*'de Yahya Kemal, Mehmet Akif, İsmet Özel, Mehmet Can Doğan dizelerindeki yansımalarıyla ele alınır. Romancının meşruiyet sorununa ait tespitlerine yer verdiği yazısıyla başlayan *Roman ve Romancı* bölümünde ise dil ve anlam sorunlarına değinilmeye devam edilir. Görülmektedir ki kitabın önemli meselelerinden biri bu *dil arayışı*dır.

Esasında tahayyülü merkeze alan edebi metinde, hazzın kaynağı elbette dilin işleyişidir. (Şahin, 2020: 157). Bu nedenle okur *Roman ve Romancı* bölümündeki yazılarla Oğuz Atay'ın "şeyleşmiş" dille nasıl meşgul olduğunu (Şahin, 2020: 272), parçalanmış özne, kendilik sorunu ve Proust ilişkisine dikkat çekildiğini (Şahin, 2020: 290), Dostoyevski'nin sesinin renginin *ötekiliğini* (Şahin, 2020: 286), Halide Edip'in dilinin literal düzeyine işaret edildiğini (Şahin, 2020: 134) görece ve edebi metni yorumlamak konusunda yeni bakış açıları edinecektir.

Kitapta yer alan diğer bölüm ise *Edebiyatın Kıyısında*'dır. Bu bölüm isminden de anlaşılacağı gibi direkt olarak bir edebi esere ya da şair/ romancı muhayyilesine temas etmekten uzak olması bakımından diğerlerinden farklıdır. Burada özellikle zihniyet araştırmalarına katkısıyla Sabri Ülgener, Cemil Meriç, Erol Güngör ve kültür tarihi açısından Beşir Ayvazoğlu'na ait değerlendirmeler bulunmaktadır. Yazılarda kültür meselelerine yaklaşımdaki farklılığın metni anlamlandırmada ne kadar önemli olduğu, zihniyet araştırmaları ve edebiyat ilişkisi, Türk münevverinin bu durumlar karşısındaki tavrı ortaya konmaktadır. Bölümün üçüncü yazısı ise daha farklı bir açıdan ele alınmıştır: *Bindokuzyüzseksen: Edebiyatın Liberal Süreci*. Yazıda seksen sonrasının yeni teşebbüsler için milat tayin edilebilecek niteliğinden yola çıkılarak 1980 sonrasının Türk edebiyatı açısından belirleyiciliği üzerinde durulur (Şahin, 2020: 321).

Tehlikeli Estetik kitabı dilin mistik ve seküler formlarının edebi türler içerisindeki görünümünü sunması adına önemli bir kaynaktır. Kitapta edebi metinlerde estetiğin ve hazzın dilin kullanımıyla nasıl ilişkilendirildiği adına önemli tespitler yer almaktadır. Şüphe yok ki kitap edebi metin, dil ve estetik bilinci merkeze alan/alacak çalışmalar için de önemli bir kaynak niteliğindedir.

Kaynaklar

- Şahin, İ. (2012). *Haz ve Günah: Bir Tanpınar Yorumu*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Şahin, İ. (2020). *Tehlikeli Estetik*, Ed: Deniz Depe, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Wittgenstein, L. (2011). *Tractatus Logico-Philosophicus*, Çev: Oruç Aruoba, 6.baskı, İstanbul: Metis Yayınları.